

راهنمایی مربی‌های دانش‌آموزان بریل خوان در کلاس عادی*

السی راثو^۱؛ ترجمه شراره قدوسی فرید

توضیح

آموزش دانش‌آموز بریل خوان، ویژه و منحصر به فرد است. معلمان با استفاده از روش سازگاری و انطباق می‌توانند بسیاری از مفاهیم را به نابینایان یاد دهند. اولین گام این است که تشخیص دهند، یادگیری برای نابینا یا کودکی با بینایی محدود، چگونه اجرا می‌شود. کودکی که فاقد بینایی طبیعی است باید اصول و مقدمات همه چیز را بیاموزد. هشتاد درصد از آنچه یک نوزاد یاد می‌گیرد از طریق حس بینایی است. بنابراین منطقی است که کودک نابینا بر اساس تصادف یاد نگیرد و آموزش‌ها بر اساس ضوابط و تجارب باشد. از این رو روش یادگیری بسیار حایز اهمیت است. عملکرد کودکان نابینا حتی با آموزش به موقع معمولاً کمتر از همسالان بینا می‌باشد زیرا برای او چیز زیادی برای یادگیری وجود ندارد اگر چه درس‌هایی در زندگی وجود دارد که بدون بینایی نمی‌توان آنها را کاملاً درک کرد. برای مثال مفهوم بلندی چیست؟ چگونه کسی تفاوت میان انسان قد بلند، درخت بلند و ساختمان بلند را برای فردی شرح می‌دهد که تا کنون آنها را ندیده است؟ یا چگونه ابرهای سفید در آسمان آبی را توصیف می‌کند یا چهره شهر پس از طوفان و گردباد را بیان می‌نماید، یا حالت چهره فردی را توصیف می‌کند که وحشت زده است؟

معلمانی که با کودکان نابینا کار می‌کنند باید آنها را در درک و انجام مهارت‌های مفاهیم پایه مانند گردی کمک نمایند. یک کودک نابینا باید بیاموزد که سکه، توپ و هم چنین چرخ گرد است و این‌ها نمونه‌هایی از اشیایی گرد هستند. از آنجایی که اشیاء مذکور اندازه مختلفی دارند و به گونه‌ای متفاوت احساس می‌شوند شاید دانش‌آموز چگونگی اطلاق گردی به آنها را درک نکند.

کودک زمانی قادر به اطلاق گردی به تمام این اشیاء است که مفهوم آن را کاملاً درک کند. کودک با نقص بینایی شدید به ندرت درسی را در یک جلسه درک می‌کند و به

هر جزء را با یک علامت (نقاط ۳ و ۴ و ۵ و ۶) که از دو طرف یک خانه فاصله می‌گیرد نشان می‌دهد. و به همین ترتیب حزب دوم را با ۲ علامت عدد و حزب سوم را با ۳ علامت عدد و حزب چهارم. (پایان جزء) را با ۴ علامت عدد که بدون فاصله از یکدیگر نوشته می‌شوند نشان داده می‌شود.

۲- باید همیشه قبل از نوشتن هر سوره مشخصات آن را ذکر کنیم از جمله:

الف- نام سوه

ب- مکی یا مدنی بودن سوره (یا این که چند آیه مکی و چند آیه مدنی می‌باشد)

ج- تعداد آیات سوره

د- زمان نزول سوره

۳- در آخر هر آیه شماره همان آیه را با یک خانه فاصله می‌نویسیم.

توضیح، در موقع نوشتن آیات کلام الله مجید به خط برجسته اسلامی هرگز نمی‌توان به دلیل کم بود جا کلمه‌ای را به دو قسمت کرد و مثلاً مانند لغات فارسی نصف یک کلمه را در انتهای سطر و نیم دیگر را در ابتدای سطر بعد نوشت. بلکه باید تمامی حروف و صداهای یک کلمه به طور کامل در انتهای سطر و یا در ابتدای سطر بعد نوشته شود.

۴- وقتی که (الف و لام) تعریف بر سر کلمه‌ای می‌آید برای الف حرکت فتحه را نمی‌گذاریم. مانند: الْقَمَرُ

پایان

این قواعد و ضوابط را در طی مطالعات فراوان در سال‌های متمادی و نیز بر اثر تجربه‌های فراوان به دست آورده‌ام. البته مطالعات و تحقیقات خود را پایان یافته نمی‌دانم و هنوز جای کار دارد. امیدوارم با تکمیل این موضوعات بتوانم یک جلد کتاب در این زمینه منتشر بکنم.

* تعلیم و تربیت استثنایی، مهر و آبان ۱۳۸۴، شماره ۴۶ و ۴۷ از ۱۹ تا ۲۲.

۱. معلم نابینایان و کم بینایان منطقه تیلر.

حواس پرتی و آشفتگی می‌گردند.

* از دانش‌آموز بخواهید وضعیت چشم خود را شرح دهد، این مهارت مهمی است که وی در باقیمانده زندگی به آن نیازمند است با مطرح کردن موضوع در هر بار، شرح وضعیت مذکور کمی آسان‌تر می‌گردد.

* برخی دانش‌آموزان از بینایی کمی برخوردارند، از آنها بخواهید آنچه را می‌توانند ببینند برایتان بازگو کنند.

* وقتی می‌خواهید کودک را لمس کنید او را مطلع نمایید در غیر این صورت ممکن است با این کار وی را بترسانید و یا تهدید نمایید.

* به یاد داشته باشید حدود ۷۰ درصد ارتباطها غیر کلامی است. دانش‌آموز نابینا حالت چهره شما و ایما و اشاره‌هایتان را نمی‌بیند و نمی‌داند چه لباسی پوشیده‌اید، کودک باید بیاموزد این اطلاعات حیاتی و مهم را از سایر واکنش‌هایی به دست آورد که در کلاس جریان دارد. شرح موقعیت‌های موجود برای فرد نابینا بسیار سودمند است.

* درس‌ها یا گفت‌وگوها را ضبط کنید، در نتیجه می‌توانید صدای خود را بشنوید. دانش‌آموز با نقص بینایی از طریق صدایتان شما را حدس زده و شناسایی می‌کند، درست مانند افراد بینا که مایلند از طریق نگاه دیگران را شناسایی کنند شما باید آگاه باشید که به نظر دیگران چگونه جلوه می‌کنید.

* همیشه وقتی با دانش‌آموز ملاقات می‌کنید یا به او خوشامد می‌گویید خود را معرفی نمایید، سایر دانش‌آموزان و کارکنان را نیز به این کار تشویق کنید. دانش‌آموز با نقص بینایی سرانجام یاد می‌گیرد که افراد را از طریق صدایشان شناسایی کند. لطفاً دیگران را از نزدیک شدن به دانش‌آموز و پرسیدن این سؤال که «من چه کسی هستم» منع کنید. این کار او را در وضعیت بدی قرار می‌دهد و می‌تواند آزار دهنده باشد.

خوبی یاد می‌گیرد. یک بار به یک یکی از دانش‌آموزهایم گفتم که عینک جدیدی دارم، او در جواب گفت پدرش هم لنز جدیدی دارد. وقتی پرسیدم لنز چیست؟ در پاسخ گفت نمی‌دانم. در زبان انگلیسی نیز کلمات بسیاری وجود دارد که می‌توان به شیوه‌های مختلف آنها را به کار برد و گاهی مفاهیم گیج‌کننده‌ای پیدا می‌کنند برای مثال، یک پرنده پرواز می‌کند، یک هواپیمای جت نیز پرواز می‌کند اما یک پرچم چگونه پرواز می‌کند؟ معلمان کارآمد و واقعی همیشه از دانش‌آموز نابینا سؤال می‌کنند یا موقعیت‌هایی را ایجاد می‌کنند که وی درک کلمه را نشان دهد. آموزش کودک با نقص بینایی را می‌توان به یک ساختمان تشبیه کرد. یعنی جزیی از دانش روی جزء دیگر قرار می‌گیرد مانند یک طبقه که روی طبقه دیگر قرار دارد. حال سؤال این است که آیا این ساختمان بنایی یک طبقه خواهد بود یا یک آسمان خراش؟ راه دیگر برای تجسم این مطلب این است که تصویر یک مثلث معکوس را در ذهن خود ترسیم کنیم یادگیری فقط با یک مفهوم کوچک آغاز می‌شود، این مفهوم گسترش می‌یابد و برای آموزش مفاهیم دیگر به کار می‌رود بنابراین هرم مذکور از انتها به ابتدا ساخته می‌شود. اکنون بیایید به نکاتی توجه کنیم که شاید برای استفاده در کلاس مفید باشند.

چند اصل کلی درباره دانش‌آموزان بریل خوان

* قانون طلایی آموزش کودکان نابینا این است که هیچ‌گاه کاری برایشان نکنیم که آنها خود قادر به انجام دادن آن هستند.

* به یاد داشته باشید این دانش‌آموز درست مانند سایر دانش‌آموزان است مگر با نقص بینایی، او کودکی است که تحت تعلیم قرار می‌گیرند نه یک فرد نابینا.

* زمانی را برای ملاقات با دانش‌آموز برنامه‌ریزی کنید، در نتیجه می‌توانید خود را معرفی نمایید و در موقعیتی تک به تک با یکدیگر آشنا شوید ضمن اینکه فرصت خوبی در اختیار وی قرار می‌دهید تا کلاس را بررسی کند.

* در خلال اولین ملاقات از دانش‌آموز بخواهید نحوه نوشتن، خواندن، یادداشت برداری و غیره خود را شرح دهد. زمانی را برنامه‌ریزی کنید تا بتوان اطلاعات مذکور را در اختیار کلاس قرار داد. دانش‌آموزان عادی همیشه به تجهیزات و وسایل ویژه علاقه‌مند هستند بنابراین اگر برای امتحان این تجهیزات فرصتی به آنها بدهید، زمانی که وسایل مذکور به کار برده می‌شوند دانش‌آموزان کمتر دچار

* لغات خود را تغییر ندهید عبارت‌های مانند «آیا شما می‌بینید» عبارت‌های رایجی هستند که همه به کار می‌برند. به خاطر داشته باشید شما سعی می‌کنید به کودک با نقص بینایی کمک نمایید تا در جهان بینا زندگی کند.

* به دانش‌آموز نمره‌ای را بدهید که خود کسب کرده است. نمره کاذب به یادگیری یا موفقیت او کمک نمی‌کند.

* چنانچه جوهر یا غذایی را روی بدن یا لباس دانش‌آموز با نقص بینایی مشاهده کردید به طور جداگانه وی را آگاه سازید.

عوامل و مسایل مربوط به کلاس

* هر کلاس برای نگهداری کتاب‌های درسی بریل به یک محل نگهداری نیاز دارد. همه کتاب‌های ایالتی به خط بریل موجود می‌باشند ولی شامل چندین جلد بزرگ هستند.

* دانش‌آموزان بریل خوان به دلیل اندازه کتاب‌ها و تجهیزات خود نیازمند فضای کاری بزرگی هستند به همین منظور میز تحریر یا میز دیگری برای آنها تهیه نمایید.

* یادگیری مشترک با کار گروهی روش آموزشی مؤثری برای دانش‌آموز بریل خوان است که به گسترش دوستی کمک می‌کند و یادگیری را بهبود می‌بخشد.

* هر دانش‌آموز با نقص بینایی یک برگه تغییر و تحول خواهد داشت که در ابتدای سال یا نیم سال تحصیلی به او داده می‌شود. چنانچه متوجه تغییرات نمی‌شوید لطفاً از معلم دانش‌آموز با نقص بینایی سؤال کنید. از آنجایی که تغییرات مذکور بخشی از برنامه آموزش انفرادی (IEP) دانش‌آموز است بسیار ضروری می‌باشند.

* فضای کلاس را به گونه‌ای ترتیب دهید که در خلال فیلم‌ها، گروه‌هایی یا وقایع خاص فردی کنار دانش‌آموز با نقص بینایی بنشینند. این امر در واقع به موقعیت شناسی و تمرکز بر موضوع کمک کرده و از خیالبافی جلوگیری می‌کند.

* از دانش‌آموز با نقص بینایی انتظار زیادی داشته باشید، از او انتظار داشته باشید تا از قوانین رفتاری یکسانی پیروی کند و کیفیت کارش مانند دیگران باشد.

* با دانش‌آموز یک طرح حالت فوق العاده تدوین کنید. تخلیه کلاس یا مدرسه را با معلم یا یک جانشین تمرین کنید که می‌تواند یک دانش‌آموز مسؤول باشد.

* بر این نکته تأکید کنید که دانش‌آموز هنگام حرکت در اطراف کلاس یا مدرسه مهارت‌های حرکتی خود را به کار برد. چنانچه متوجه موضوع نمی‌شوید از معلم جهت یابی و تحرک کمک بگیرید.

چنانچه شما در وضعیت مشابهی قرار بگیرید و نام فرد سؤال کننده را فراموش کنید چه احساسی خواهید داشت؟

* هنگام صحبت با دانش‌آموز ابتدا نام او را صدا کنید در غیر این صورت شاید دانش‌آموز تشخیص ندهد که با او صحبت می‌کنید. معمولاً صداها بسیار در کلاس وجود دارند که گیج کننده و مزاحمند صدا کردن نام دانش‌آموز نابینا مانند برقراری ارتباط چشمی با فرد بینا می‌باشد.

* به سایر اعضای کلاس بیاموزید هنگام صحبت کردن با دانش‌آموز نابینا نام او را صدا کنند و در صحبت‌ها بگویند (تمرین این کار بسیار مفید است). این کار در واقع به کودک کمک می‌کند نام هم کلاسی‌های خود را یاد بگیرد و با آنها دوست شود.

* به کودک اجازه ندهید از ناتوانی خود به عنوان یک بهانه و تکیه گاه استفاده کند. از او انتظار داشته باشید که درست مانند سایر دانش‌آموزان مسؤول، وظیفه شناس و مؤدب باشد.

* در مواقعی باید تطبیق و سازگاری وجود داشته باشد، این موقعیت‌ها را بیان کرده و دانش‌آموز با نقص بینایی را در ارایه راه حل درگیر کنید. این امر به وی کمک می‌کند تا حل کننده مسأله باشد. مشارکت در چنین وضعیتی به تقویت و بهبود عزت نفس دانش‌آموز کمک می‌کند و این امر با توانمند ساختن او در هدایت یادگیری، زندگی و آموزش خود میسر می‌شود.

* دانش‌آموز نابینا را تشویق نمایید و موقعیت‌هایی را ایجاد کنید که وی به نحو مؤثری به فرد دیگری کمک کند، دانش‌آموزان استثنایی غالباً یاد گرفته‌اند که کمک گیرنده باشند نه کمک کننده، وقتی افراد بینا به فردی کمک می‌کنند می‌توانند لذت را در چشمان وی ببینند فرد نابینا باید نحوه کمک کردن و پاداش گرفتن از تجربیات را بیاموزد.

نابینایان از روزگار بریل تا امروز*

مونک تروکیه^۱، ترجمه به فارسی از حسین علیزاده^۲

از دورانهای دیرین، عارضه نابینایی در نوشته‌ها وسیله‌ای برای تحریک احساسات لطیف بشر دوستانه بوده است، اما سالهای اندکی است که ما می‌توانیم با نابینایان به گونه‌ای دیگر در خیابانها روبرو شویم. چنانکه هنوز بیشتر خانواده‌ها فرزندان نابینای خود را در خانه‌ها نگه می‌دارند چرا که فرصتهای مناسب برای تعامل نابینایان را با جامعه نمی‌شناسند و از امکانات آموزشی و مانند آن آگاهی بایسته‌ای ندارند و کار بیشتر نابینایان فقیر به آنجا کشیده که شغل‌های سطح پایین داشته باشند، برخی ساز بزنند و گروه انگشت شماری از آنها هم وکیل یا معلم شوند.

اما امروزه پیشرفت‌های عظیمی در جهت افزایش معلومات نابینایان پدید آمده است و البته هنوز کارهای بسیاری است که باید در این خصوص صورت گیرد، چنانکه واضح است که بسیاری از پدران و مادران باید دانش خود را در این باره به نحو منظمی ارتقاء بخشند.

در این مجال کوتاه مایلیم اشاره‌ای به تناقض میان نسل‌های مختلف نابینایان داشته باشیم. مثلاً تا پنجاه سال پیش هرگز کسی تصور نمی‌کرد که یک نابینا بتواند شغلی با مسئولیت سنگین مانند مهندس یا استاد بپذیرد، در حالی که امروز شاهد آن هستیم. و متأسفانه تعداد نابینایانی که در اینگونه مناصب هستند، هنوز بسیار اندک است.

به هر حال آینده نابینایان با پیشرفت تکنولوژی گره خورده، به ویژه تکنولوژی‌ای که توان ارتباطی آنها را افزایش دهد و آنها را از پیرامونشان آگاه سازد تا آنجا که بتوانند خودکفا و

* این مقاله با عنوان «المکفوفون من عهد بریل حتی الیوم» در مجله العلم و المجتمع (شماره ۴۰، سپتامبر-نوامبر ۱۹۸۰، ص ۹۳-۸۲) منتشر شده است. اصل مقاله به زبان فرانسه و نویسنده آن مونک تروکیه است که توسط حسن حسین شگری به عربی و سپس توسط حسین علیزاده به فارسی ترجمه گردیده است. حسن حسین شگری، مترجم عربی مقاله لیسانس ادبیات از دانشگاه قاهره است و مقالات متعددی را ترجمه کرده است.

۱. لیسانس ریاضی و دکتر در علوم ارتباطات. پس از تجربه‌ای ده ساله موفق به تبدیل زبان عادی مطبوعات به خط بریل شد و در رأس گروه کوچکی از کارشناسان ۵۰۰۰۰ صفحه را به خط جدید تبدیل کرد. او در تلاش است تا با کمک دولت کتب و تسهیلاتی برای نابینایان به ویژه در دروس ریاضی فراهم کند. وی مدیر مرکز علمی ترجمه کتب به خط بریل در دانشگاه پل سابتیه در تولوز فرانسه نیز هست.

۲. پژوهشگر حوزه تاریخ، فرهنگ و تمدن اسلامی، نویسنده مقالات و کتاب‌های متعدد همکار و مشاور دفتر فرهنگ معلولین.

* از یک هفته قبل، نسخه‌ای از مطالبی را به معلم دانش‌آموز با نقص بینایی بدهید که باید به بریل تهیه شود. برای تهیه برگه کار به خط بریل در مقایسه با تایپ معمولی وقت بیشتری صرف می‌شود. آماده کردن برگه‌های ریاضی می‌تواند یک ساعت به طول انجامد لطفاً برای تهیه مطلب به قدر کافی وقت صرف کنید.

* گزارش سه ماهه‌ای را کامل کنید که معلم دانش‌آموز با نقص بینایی هر شش هفته برایتان می‌فرستد. این روش بسیار خوبی برای بهبود ارتباط میان معلمان است.

* در ابتدای سال یا نیم سال تحصیلی درباره طرح‌ها یا مقالات ویژه مورد نیاز با معلم دانش‌آموز با نقص بینایی صحبت کنید. اطلاعیه پیشرفت برای دانش‌آموز و معلم این امکان را به وجود می‌آورد تا مطالب ویژه را از کتابخانه درخواست کنند.

* مهارت‌های اجتماعی غالباً نقاط ضعف دانش‌آموزان با نقص بینایی هستند. چنانچه متوجه می‌شوید که دانش‌آموز با حالت‌های بدی پشت میز می‌نشیند، دارای رفتار غیر دوستانه بوده یا بی توجه می‌باشد، لطفاً او را اصلاح کرده و معلم دانش‌آموز را آگاه سازید. تعلیم و تربیت کودک نابینا فراتر از موارد تحصیلی می‌باشد. اگر کودکی خواندن و نوشتن را بیاموزد اما تعامل موفقیت‌آمیز با دیگران را یاد نگیرد در نتیجه در معرض خطر انزوا و تنهایی خواهد بود. مهارت‌های اجتماعی برای هر کسی حایز اهمیت است اما برای دانش‌آموز با نقص بینایی از اهمیت ویژه‌ای برخوردار می‌باشد.

در پایان

نویسنده چند دهه از عمرش را به تدریس و تعلیم و تربیت معلولین نابینا اختصاص داد. چون خودش نابینا بود، علاقه ذاتی به این شغل داشت. اساساً به عنوان شغل به آن نگاه نمی‌کرد؛ بلکه وظیفه خود می‌دانست که در این زمینه تلاش کند.

منبع

مترجم این مقاله را از طریق اینترنت یافته و پس از ترجمه در مجله تعلیم و تربیت استثنایی ش ۴۶ و ۴۷، مهر و آبان ۱۳۸۴ (ص ۱۹-۲۲) منتشر کرد.

مجله توان‌نامه این مقاله را برای استفاده عمومی معلولین و کامل شدن مباحث ویژه نامه بریل مجدداً منتشر نمود.